ירושלים

רְחוֹב עַתִּיק – לְכוּלָּם

בָּעִיר הָעַתִּיקָה בִּירוּשָׁלַיִם יֵשׁ רְחוֹב יָשָׁן מְאוֹד.

הָאֲבָנִים שֶׁלּוֹ הֵן מִתְקוּפַּת הָרוֹמָאִים.

הֵן בְּנוֹת כְּמַעַט 1,900 שָׁנָה!

עַכְשָׁיו רוֹצִים שֶׁגַּם אֲנָשִׁים בְּכִיסֵּא גַּלְגַּלִּים יוּכְלוּ לַעֲבוֹר בָּרְחוֹב.

הָעוֹבְדִים מוֹצִיאִים כָּל אֶבֶן וְנוֹתְנִים לָהּ מִסְפָּר.

אַחַר כָּךְ הֵם מַחְזִירִים אֶת הָאֲבָנִים לְצַד אֶחָד שֶׁל הָרְחוֹב, וּבַצַּד הַשֵּׁנִי עוֹשִׂים דֶּרֶךְ חֲלָקָה.

כָּךְ כּוּלָּם יוּכְלוּ לְטַיֵּל בָּעִיר הָעַתִּיקָה.

מילון · Szószedet

עַתִּיק	ősi, nagyon régi	אֶבֶן (אֲבָנִים)	kő (kövek)	רוֹמָאִים	rómaiak
כִּיסֵּא גַּלְגַּלִּים	kerekesszék	מִסְפָּר	szám	צַד	oldal
חָלָק	sima	לְטַיֵּל	sétálni		

שאלות · Kérdések

1. אֵיפֹה נִמְצָא הָרְחוֹב?
2. בְּנוֹת כַּמָּה הָאֲבָנִים?
3. לְמִי צָרִיךְ דֶּרֶךְ חֲלָקָה?
4. מָה עוֹשִׂים עִם כָּל אֶבֶן?

כאן בבודפשט

סִידּוּר חָדָשׁ בְּבוּדָפֶשְׁט

סִידּוּר הוּא סֵפֶר שֶׁל תְּפִילוֹת.

לַקְּהִילוֹת הַיְּהוּדִיּוֹת בְּהוּנְגָּרְיָה יֵשׁ עַכְשָׁיו סִידּוּר חָדָשׁ.

זֶה הַסִּידּוּר הֶחָדָשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁלָּהֶן אַחֲרֵי יוֹתֵר מֵ־50 שָׁנָה.

בַּסִּידּוּר יֵשׁ תְּפִילוֹת בְּעִבְרִית וְגַם תִּרְגּוּם לְהוּנְגָּרִית.

הַמִּילִים הָעִבְרִיּוֹת כְּתוּבוֹת גַּם בְּאוֹתִיּוֹת לָטִינִיּוֹת.

כָּךְ גַּם מִי שֶׁעוֹד לוֹמֵד עִבְרִית יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל.

יֵשׁ גַּם סִידּוּר מְיוּחָד לְתַלְמִידִים – מַתָּנָה לְבַר מִצְוָה וּלְבַת מִצְוָה.

מִילּוֹן · Szószedet

סִידּוּר	sziddur	תְּפִילָה (תְּפִילוֹת)	ima (imák)	תִּרְגּוּם	fordítás
הוּנְגָּרִית	magyar (nyelv)	אוֹת (אוֹתִיּוֹת)	betű (betűk)	לְהִתְפַּלֵּל	imádkozni
תַּלְמִיד (תַּלְמִידִים)	diák (diákok)	מַתָּנָה	ajándék		

שְׁאֵלוֹת · Kérdések

1. מָה זֶה סִידּוּר?
2. אַחֲרֵי כַּמָּה שָׁנִים יֵשׁ סִידּוּר חָדָשׁ?
3. מָה יֵשׁ בַּסִּידּוּר, חוּץ מֵעִבְרִית?
4. לְמִי הַסִּידּוּר הַמְיוּחָד?

ספורט

שָׁלוֹשׁ מֶדַלְיוֹת בְּסֶנֶגָל

בְּדָקָאר, בְּסֶנֶגָל, הָיְתָה אוֹלִימְפִּיאָדַת הַנּוֹעַר.

זוֹ הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁיֵּשׁ אוֹלִימְפִּיאָדָה בְּאַפְרִיקָה.

סְפּוֹרְטָאִים צְעִירִים מִכָּל הָעוֹלָם הִגִּיעוּ לְשָׁם.

מִיִּשְׂרָאֵל נָסְעוּ 11 סְפּוֹרְטָאִים.

הֵם זָכוּ בְּשָׁלוֹשׁ מֶדַלְיוֹת: מֶדַלְיַת כֶּסֶף אַחַת וּשְׁתֵּי מֶדַלְיוֹת אָרָד.

הַמִּתְאַגְרֵף אַרְטוּר, בֶּן 17, זָכָה בְּמֶדַלְיַת הַכֶּסֶף.

כָּל הַכָּבוֹד!

מילון · Szószedet

אוֹלִימְפִּיאָדָה	olimpia	נוֹעַר	ifjúság
לִזְכּוֹת בְּ־	nyerni (vmit)	מֶדַלְיָה	érem
אָרָד	bronz	מִתְאַגְרֵף	ökölvívó
סְפּוֹרְטַאי (סְפּוֹרְטָאִים)	sportoló (sportolók)	כֶּסֶף	ezüst

שאלות · Kérdések

1. אֵיפֹה הָיְתָה אוֹלִימְפִּיאָדַת הַנּוֹעַר?
2. מָה מְיוּחָד בָּאוֹלִימְפִּיאָדָה הַזֹּאת?
3. כַּמָּה סְפּוֹרְטָאִים נָסְעוּ מִיִּשְׂרָאֵל?
4. בְּאֵילוּ מֶדַלְיוֹת זָכוּ?

רפואה

מַחְשֵׁב שֶׁעוֹזֵר לָרוֹפְאִים

אַלְצְהַיְימֶר הִיא מַחֲלָה שֶׁל הַמּוֹחַ.

אֲנָשִׁים שֶׁחוֹלִים בָּהּ שׁוֹכְחִים הַרְבֵּה דְּבָרִים.

הַמַּחֲלָה מַתְחִילָה הַרְבֵּה שָׁנִים לִפְנֵי שֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ.

רוֹפְאִים וְחוֹקְרִים בְּיִשְׂרָאֵל בָּנוּ תוֹכְנָה שֶׁל בִּינָה מְלָאכוּתִית.

הַתּוֹכְנָה בּוֹדֶקֶת תּוֹצָאוֹת שֶׁל בְּדִיקוֹת דָּם רְגִילוֹת.

הִיא מַרְאָה מִי נִמְצָא בְּסִיכּוּן לַחְלוֹת.

אִם יוֹדְעִים מוּקְדָם, אֶפְשָׁר לַעֲזוֹר יוֹתֵר.

מילון · Szószedet

מַחֲלָה	betegség	מוֹחַ	agy	לִשְׁכּוֹחַ	felejteni
רוֹפֵא (רוֹפְאִים)	orvos (orvosok)	תוֹכְנָה	szoftver	בִּינָה מְלָאכוּתִית	mesterséges intelligencia
בְּדִיקַת דָּם	vérvizsgálat	מוּקְדָם	korán		

שאלות · Kérdések

1. מָה זֶה אַלְצְהַיְימֶר?
2. מָתַי מַתְחִילָה הַמַּחֲלָה?
3. מָה בּוֹדֶקֶת הַתּוֹכְנָה?
4. לָמָּה טוֹב לָדַעַת מוּקְדָם?

מוזיקה

שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים בַּגְּרַאמְי

פְּרַס גְּרַאמְי הוּא פְּרָס חָשׁוּב מְאוֹד בְּמוּזִיקָה.

הַשָּׁבוּעַ פִּרְסְמוּ אֶת הַשֵּׁמוֹת שֶׁל הַמּוּעֲמָדִים לַפְּרָס.

בֵּינֵיהֶם יֵשׁ שְׁנֵי מוּזִיקָאִים מִיִּשְׂרָאֵל.

דָּן פּוּנְץ׳ הוּא מְתוֹפֵף, וְגִלְעָד הֶקְסֶלְמָן מְנַגֵּן בְּגִיטָרָה.

שְׁנֵיהֶם מְנַגְּנִים ג׳ָז וְגָרִים בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית.

הַטֶּקֶס יִהְיֶה בְּפֶּבְּרוּאָר, בְּלוֹס אַנְג׳ֶלֶס.

בְּהַצְלָחָה!

מילון · Szószedet

פְּרָס (פְּרָסִים)	díj (díjak)	מוּעֲמָד (מוּעֲמָדִים)	jelölt (jelöltek)
מְתוֹפֵף	dobos	לְנַגֵּן	(hangszeren) játszani
טֶקֶס	ünnepség, gála	בְּהַצְלָחָה	sok sikert
מוּזִיקַאי (מוּזִיקָאִים)	zenész (zenészek)	גִּיטָרָה	gitár

שאלות · Kérdések

1. מָה זֶה פְּרַס גְּרַאמְי?
2. כַּמָּה מוּזִיקָאִים מִיִּשְׂרָאֵל מוּעֲמָדִים?
3. עַל מָה מְנַגֵּן גִּלְעָד הֶקְסֶלְמָן?
4. מָתַי וְאֵיפֹה יִהְיֶה הַטֶּקֶס?

מדע

קֶרַח חָזָק כְּמוֹ בֶּטוֹן

קֶרַח רָגִיל נִשְׁבָּר מַהֵר.

חוֹקְרִים בְּאוּנִיבֶרְסִיטָה הָעִבְרִית עָשׂוּ קֶרַח חָדָשׁ וְחָזָק.

הֵם שָׂמוּ בַּמַּיִם סִיבִים קְטַנִּים מִצְּמָחִים וְגַם „דֶּבֶק" מְיוּחָד.

אַחַר כָּךְ הֵם הִקְפִּיאוּ אֶת הַמַּיִם.

הַקֶּרַח הֶחָדָשׁ חָזָק פִּי 10 מִקֶּרַח רָגִיל!

אוּלַי יִבְנוּ מִמֶּנּוּ בָּתִּים בִּמְקוֹמוֹת קָרִים מְאוֹד.

וּכְשֶׁלֹּא צָרִיךְ אוֹתוֹ – הוּא פָּשׁוּט נָמֵס.

מילון · Szószedet

קֶרַח	jég	חָזָק	erős	לְהִישָּׁבֵר (נִשְׁבָּר)	eltörni (eltörik)
סִיב (סִיבִים)	rost (rostok)	צֶמַח (צְמָחִים)	növény (növények)	דֶּבֶק	ragasztó
לְהַקְפִּיא	fagyasztani	לְהִימַּס (נָמַס)	olvadni (olvad)		

שאלות · Kérdések

1. מָה קוֹרֶה לְקֶרַח רָגִיל?
2. מָה שָׂמוּ הַחוֹקְרִים בַּמַּיִם?
3. בַּמָּה חָזָק הַקֶּרַח הֶחָדָשׁ?
4. מָה קוֹרֶה לַקֶּרַח כְּשֶׁלֹּא צָרִיךְ אוֹתוֹ?

רְחוֹב עַתִּיק – לְכוּלָּם

תשובות למורה · Megoldások

1. בָּעִיר הָעַתִּיקָה בִּירוּשָׁלַיִם.
2. כִּמְעַט 1,900 שָׁנָה.
3. לַאֲנָשִׁים בְּכִיסֵּא גַּלְגַּלִּים.
4. מוֹצִיאִים אוֹתָהּ וְנוֹתְנִים לָהּ מִסְפָּר.

סִידּוּר חָדָשׁ בְּבוּדָפֶשְׁט

תשובות למורה · Megoldások

1. סֵפֶר שֶׁל תְּפִילּוֹת.
2. אַחֲרֵי יוֹתֵר מִ־50 שָׁנָה.
3. תִּרְגּוּם לְהוּנְגָּרִית, וְהַמִּילִּים הָעִבְרִיּוֹת גַּם בְּאוֹתִיּוֹת לָטִינִיּוֹת.
4. לְתַלְמִידִים (מַתָּנָה לְבַר מִצְוָה וּלְבַת מִצְוָה).

שָׁלוֹשׁ מָדַלְיוֹת בְּסֶנְגָל

תשובות למורה · Megoldások

1. בְּדָקָאר, בְּסֶנְגָל.
2. זוֹ הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁיֵּשׁ אוֹלִימְפִּיאָדָה בְּאַפְרִיקָה.
3. 11 סְפּוֹרְטָאִים.
4. מָדַלְיַית כֶּסֶף אַחַת וּשְׁתֵּי מָדַלְיוֹת אָרָד.

מַחְשֵׁב שֶׁעוֹזֵר לָרוֹפְאִים

תשובות למורה · Megoldások

1. מַחֲלָה שֶׁל הַמּוֹחַ; הַחוֹלִים שׁוֹכְחִים הַרְבֵּה דְּבָרִים.
2. הָרְבֵּה שָׁנִים לִפְנֵי שֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ.
3. תּוֹצָאוֹת שֶׁל בְּדִיקוֹת דָּם רְגִילוֹת.
4. כִּי אָז אֶפְשָׁר לַעֲזוֹר יוֹתֵר.

שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים בַּגְּרָאמִי

תשובות למורה · Megoldások

1. פְּרָס חָשׁוּב מְאוֹד בְּמוּזִיקָה.
2. שְׁנַיִם.
3. עַל גִּיטָרָה.
4. בְּפָּבְּרוּאָר, בְּלוֹס אַנְגֶ׳לֶס.

קֶרַח חָזָק כְּמוֹ בֶּטוֹן

תשובות למורה · Megoldások

1. הוּא נִשְׁבָּר מַהֵר.
2. סִיבִים קְטַנִּים מִצְמָחִים וְ„דֶּבֶק” מְיוּחָד.
3. פִּי 10 מִקֶּרַח רָגִיל.
4. הוּא נָמֵס.

ירושלים

רְחוֹב רוֹמִי בָּעִיר הָעַתִּיקָה יִהְיֶה נָגִישׁ

בָּעִיר הָעַתִּיקָה בִּירוּשָׁלַיִם עוֹבֵר רְחוֹב הַנּוֹצְרִים. מִתַּחַת לָרְחוֹב שָׁל הַיּוֹם, בְּעוֹמֶק שֶׁל כִּ־60 סַנְטִימֶטֶר, מָצְאוּ אַרְכֵיאוֹלוֹגִים אַבְנֵי רִיצּוּף מִתְּקוּפַת הָרוֹמָאִים. הָאֲבָנִים הוּנְחוּ בְּעֵרֶךְ בִּשְׁנַת 135 לַסְּפִירָה, כְּשֶׁיְּרוּשָׁלַיִם הָיְתָה עִיר רוֹמִית בְּשֵׁם אֵילְיָה קַפִּיטוֹלִינָה.

עַכְשָׁיו רוֹצִים לַהֲפוֹךְ אֶת הָרְחוֹב לְנָגִישׁ – כְּלוֹמַר, שֶׁגַּם אֲנָשִׁים בְּכִיסְאוֹת גַּלְגַּלִּים וְהוֹרִים עִם עֲגָלוֹת תִּינוֹק יוּכְלוּ לַעֲבוֹר בּוֹ בְּקַלּוּת. אֲבָל אָסוּר לִפְגּוֹעַ בָּאֲבָנִים הָעַתִּיקוֹת. לָכֵן כָּל אֶבֶן מְקֻבֶּלֶת מִסְפָּר, מְוּדָדִים אוֹתָהּ וּמְתַעְדִּים אוֹתָהּ, וְרַק אַחַר כָּךְ מוֹצִיאִים אוֹתָהּ.

בְּסוֹף הָעֲבוֹדָה הָאֲבָנִים הָעַתִּיקוֹת יַחְזְרוּ לַצַּד הַמִּזְרָחִי שֶׁל הָרְחוֹב, בִּרְצוּעָה שֶׁל מֶטֶר וָחֵצִי. בַּצַּד הַמַּעֲרָבִי יִהְיֶה רִיצּוּף יָשָׁר וְחָלָק. עַל כָּל אֶבֶן יַחְלִיטוּ אִם הִיא חוֹזֶרֶת לָרְחוֹב אוֹ נִשְׁמֶרֶת בְּמַחְסָן.

זֶה חֵלֶק מִפְּרוֹיֶקְט גָּדוֹל: עַד הַיּוֹם הוּנְגְּשׁוּ בָּעִיר הָעַתִּיקָה כְּשִׁשָּׁה קִילוֹמֶטְרִים שֶׁל סִמְטָאוֹת. רֹאשׁ הָעִיר, מֹשֶׁה לִיאוֹן, אָמַר שֶׁהַהִיסְטוֹרְיָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּתוּחָה לְכוּלָּם – גַּם לַאֲנָשִׁים עִם מוּגְבָּלוּת.

מילון · Szószedet

אַבְנֵי רִיצּוּף	burkolókövek	עוֹמֶק	mélység	נָגִישׁ	akadálymentes
עֲגָלַת תִּינוֹק	babakocsi	לִמְדֹּד	mérni	רְצוּעָה	sáv
מַחְסָן	raktár	מוּגְבָּלוּת	fogyatékosság		

שאלות · Kérdések

1. בְּאֵיזֶה עוֹמֶק מָצְאוּ אֶת אַבְנֵי הָרִיצּוּף?
2. מָה הָיָה שְׁמָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בִּתְקוּפַת הָרוֹמָאִים?
3. מָה יִהְיֶה בַּצַּד הַמִּזְרָחִי שֶׁל הָרְחוֹב, וּמָה בַּצַּד הַמַּעֲרָבִי?
4. כַּמָּה קִילוֹמֶטְרִים שֶׁל סִמְטָאוֹת כְּבָר הוּנְגְּשׁוּ בָּעִיר הָעַתִּיקָה?

כאן בבודפשט

„שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל”: סִידּוּר חָדָשׁ לִיְהַדוּת הוּנְגַּרְיָה

לְמַזְסִיהִים, אִיגּוּד הַקְּהִילוֹת הַיְּהוּדִיּוֹת בְּהוּנְגַּרְיָה, יֵשׁ סִידּוּר תְּפִילָּה חָדָשׁ בְּשֵׁם „שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל”. זֶה הַסִּידּוּר הֶחָדָשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָאִיגּוּד אַחֲרֵי יוֹתֵר מֵחֲצִי מֵאָה. הָרַב זוֹלְט בָּאלָה תִּרְגֵּם אֶת הַתְּפִילּוֹת לְהוּנְגָּרִית.

בַּסִּידּוּר יֵשׁ הַטְּקְסְט הָעִבְרִי, תִּרְגּוּם לְהוּנְגָּרִית וְגַם תַּעְתִּיק – הַמְּיֻלָּדִים הָעִבְרִיּוֹת בְּאוֹתִיּוֹת לָטִינִיּוֹת. כָּךְ גַּם מִי שֶׁעוֹד לֹא קוֹרֵא עִבְרִית הֵיטֵב יָכוֹל לַעֲקוֹב אַחֲרֵי הַתְּפִילָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

יֵשׁ גַּם מַהֲדוּרָה מְיוּחֶדֶת, עִם כְּרִיכָה אַחֶרֶת, לְתַלְמִידֵי בָּתֵּי הַסֵּפֶר הַיְּהוּדִיִּים, לְמָשָׁל בֵּית הַסֵּפֶר עַל שֵׁם שַׁנְדוֹר שַׁייבֶּר. דֶּגֶשׁ בָּאן מְקֻרָּן לָאוּדֶר שִׁילֵם עָלֶיהָ, לְזַכֵּר אַרְבַּעַת הַסָּבִים וְהַסָּבְתוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁשָּׁרְדוּ אֶת הַשּׁוֹאָה. בַּהַקְדָּמָה הוּא כָּתַב: „הַסִּידּוּר הוּא יוֹתֵר מִסֵּפֶר. הוּא חֶבֶל הַצָּלָה, גֶּשֶׁר וּמַצְפֵּן”.

אֶת שְׁנֵי הַסִּידּוּרִים הִצִּיגוּ לַקָּהָל בְּעֶרֶב חֲגִיגִי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּרְחוֹב רוּמְבָּךְ, שֶׁתּוּכְנַן לְיוֹם שְׁלִישִׁי, 17 בְּנוֹבֶמְבֶּר. בַּתּוֹכְנִית: שִׂיחָה עִם רַבָּנִים וּמְחַנְּכִים עַל מַשְׁמָעוּת הַתְּפִילָּה וְעַל חִינּוּךְ הַדּוֹר הַצָּעִיר.

מילון · Szószedet

אִיגּוּד	szövetség	לְתַרְגֵּם (תִּרְגֵּם)	fordítani (fordított)	תַּעְתִּיק	átírás (latin betűkkel)
לַעֲקוֹב אַחֲרֵי	követni	מַהֲדוּרָה	kiadás	כְּרִיכָה	borító, kötés
חֶבֶל הַצָּלָה	mentőkötél	מַצְפֵּן	iránytű		

שאלות · Kérdések

1. מָה שְׁמוֹ שֶׁל הַסִּידּוּר הֶחָדָשׁ, וּמִי תִּרְגֵּם אוֹתוֹ?

2. מָה זֶה תַּעְתִּיק, וּלְמִי הוּא עוֹזֵר?

3. לְזַכֵּר מִי הוּקְדְּשָׁה מַהֲדוּרַת הַתַּלְמִידִים?

4. אֵיפֹה הִצִּיגוּ אֶת הַסִּידּוּרִים לַקָּהָל?

ספורט

שָׁלוֹשׁ מֶדַלְיוֹת לְיִשְׂרְאֵל בְּדָקָאר

בְּ־13 בְּנוֹבֶמְבֶּר הִסְתַּיְּמָה בְּסֶנֶגָל אוֹלִימְפִּיאָדַת הַנּוֹעַר. הַמִּשְׂחָקִים נִמְשְׁכוּ שְׁבוּעַיִים, בָּעִיר דָּקָאר וּבְעוֹד שְׁנֵי מְקוֹמוֹת קְרוֹבִים. זֶה הָאֵירוּעַ הָאוֹלִימְפִּי הָרִאשׁוֹן אִי פַּעַם בְּאַפְרִיקָה. הִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ כְּ־2,650 סְפּוֹרְטָאִים צְעִירִים, בְּ־25 עַנְפֵי סְפּוֹרְט.

מִשְׂלַחַת יִשְׂרָאֵל כָּלְלָה 11 סְפּוֹרְטָאִים – שִׁשָּׁה בָּנִים וְחָמֵשׁ בָּנוֹת – בִּשְׁמוֹנָה עֲנָפִים, לְמָשָׁל הִתְעַמְּלוּת, שְׂחִיָּיה, ג׳וּדוֹ, שַׁיִט וְסִיּוּף.

הַמִּתְאַגֶּרֶף אַרְטוּר פְּרוֹחְנָבְסְקִי, בֶּן 17, הִגִּיעַ לַגְּמָר בַּמִּשְׁקָל עַד 65 קִילוֹ וְזָכָה בְּמֶדַלְיַית כֶּסֶף. אוֹפִיר שְׁמוּאֵלִי וְתוֹמֶר תִּירוֹשׁ זָכוּ בְּאָרָד בְּהִתְעַמְּלוּת, בַּתַּחֲרוּת שֶׁל זוּגוֹת מְעוֹרָבִים (בַּת וּבֵן). מֶדַלְיַית אָרָד נוֹסֶפֶת – לְאוֹפִיר שְׁמָחָה, בִּשְׂחִיַּית 200 מֶטֶר גַּב.

הַסְּפּוֹרְטָאִים הַיִּשְׂרְאֵלִים הִגִּיעוּ לִשְׁבָעָה גְּמָרִים. הָרָצָה הִילָה וָרְסָנוֹ, לְמָשָׁל, סִיְּמָה בַּמָּקוֹם הָרְבִיעִי בְּרִיצַת 400 מֶטֶר מְשׁוּכוֹת. בַּוַּעַד הָאוֹלִימְפִּי כָּתְבוּ: „אֲנַחְנוּ גֵּאִים בַּסְּפּוֹרְטָאִים וּבַצָּוֶת!”

מילון · Szószedet

לְהִסְתַּיֵּים	véget érni	עֲנַף סְפּוֹרְט	sportág	מִשְׂלַחַת	küldöttség
הִתְעַמְּלוּת	torna	שְׂחִיָּיה	úszás	סִיּוּף	vívás
מְעוֹרָב	vegyes	מְשׁוֹכוֹת	gátfutás (gátak)		

שאלות · Kérdések

1. כַּמָּה זְמַן נִמְשְׁכוּ הַמִּשְׂחָקִים, וְכַמָּה סְפּוֹרְטָאִים הִשְׁתַּתְּפוּ?
2. מִי זָכְתָה בְּמֶדַלְיַית הַכֶּסֶף, וּבְאֵיזֶה עֲנַף?
3. בְּאֵילּוּ עֲנָפִים זָכוּ בְּאָרָד?
4. מָה הִשִּׂיגָה הִילָה וָרְסָנוֹ?

רפואה

בִּינָה מְלָאכוּתִית מְזַהָה סִיכּוּן לְאַלְצְהַיְימֶר

רוֹפְאִים מִבֵּית הַחוֹלִים בֵּילִינְסוֹן בְּפֶתַח תִּקְוָה וְחוֹקְרִים מֵאוּנִיבֶרְסִיטַת אֲרִיאֵל פִּיתְּחוּ מוֹדֶל שֶׁל בִּינָה מְלָאכוּתִית. הַמּוֹדֶל מַעֲרִיךְ מִי נִמְצָא בְּסִיכּוּן לַחֲלוֹת בְּאַלְצְהַיְימֶר – מַחֲלָה שֶׁפּוֹגַעַת בַּזִּיכָּרוֹן וּבַחֲשִׁיבָה.

אֵיךְ זֶה עוֹבֵד? הַמּוֹדֶל מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֵידָע שֶׁכְּבָר נִמְצָא בַּתִּיק הָרְפוּאִי שֶׁל כָּל אָדָם: תּוֹצָאוֹת שֶׁל בְּדִיקוֹת דָּם רְגִילוֹת, מַחֲלוֹת שֶׁהָרוֹפְאִים כְּבָר מָצְאוּ, גִּיל וְעוֹד. בַּשָּׁלָב הָרִאשׁוֹן לֹא צָרִיךְ בְּדִיקוֹת יְקָרוֹת שֶׁל הַמּוֹחַ.

הַחוֹקְרִים בָּדְקוּ אֶת הַמּוֹדֶל עַל יוֹתֵר מִ־1.6 מִילְיוֹן תִּיקִים רְפוּאִיִּים מִיִּשְׂרָאֵל וּמֵאַרְצוֹת הַבְּרִית. זֶה חָשׁוּב, כִּי אַלְצְהַיְימֶר יָכוֹל לְהַתְחִיל 15 עַד 20 שָׁנָה לִפְנֵי שֶׁמּוֹפִיעִים סִימָנִים.

ד״ר אָמִיר גְּלִיק, שֶׁהִתְחִיל אֶת הַמֶּחְקָר, אָמַר: „אִבְחוּן מוּקְדָּם הוּא דָּבָר קָרִיטִי, כִּי הוּא נוֹתֵן הִזְדַּמְנוּת לְהָאֵט אֶת הִתְקַדְּמוּת הַמַּחֲלָה”. חָשׁוּב לִזְכּוֹר: הַמּוֹדֶל לֹא קוֹבֵעַ שֶׁאָדָם חוֹלֶה – הוּא רַק מַרְאֶה לָרוֹפְאִים לְמִי כְּדַאי לָשִׂים לֵב.

מילון · Szószedet

לְפַתֵּחַ (פִּיתְּחוּ)	fejleszteni (fejlesztettek)	לְהַעֲרִיךְ	felbecsülni	סִיכּוּן	kockázat
זִיכָּרוֹן	emlékezet	תִּיק רְפוּאִי	kórlap	סִימָן (סִימָנִים)	jel (jelek)
אִבְחוּן	diagnózis	לְהָאֵט	lassítani		

שאלות · Kérdések

1. מִי פִּיתַּח אֶת הַמּוֹדֶל?
2. בְּאֵיזֶה מֵידָע מִשְׁתַּמֵּשׁ הַמּוֹדֶל?
3. עַל כַּמָּה תִּיקִים רְפוּאִיִּים בָּדְקוּ אֶת הַמּוֹדֶל?
4. לָמָּה, לִפְי ד״ר גְּלִיק, חָשׁוּב לְאַבְחֵן מוּקְדָם?

מוזיקה

שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים מוּעֲמָדִים לִפְרַס גְּרָאמִי

בְּ־16 בְּנוֹבֶמְבֶּר פּוּרְסְמוּ הַמּוּעֲמָדִים לִפְרָסֵי הַגְּרָאמִי שֶׁל 2027 – הַפְּרָסִים הַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר בְּעוֹלַם הַמּוּזִיקָה. בָּרֹאשׁ נִמְצֵאת הַזַּמֶּרֶת RAYE, עִם 11 מוּעֲמָדוּיוֹת. בָּרְשִׁימָה יֵשׁ גַּם שְׁנֵי מוּזִיקָאֵי ג׳ז יִשְׂרְאֵלִים.

הַמְּתוֹפֵף דָּן פּוּגָץ׳ נוֹלַד בְּרַעֲנָנָה וְנִיגֵּן בְּלַהֲקַת חֵיל הָאֲוויר. כְּבָר יֵשׁ לוֹ פְּרַס גְּרָאמִי אֶחָד: בְּ־2025 הוּא זָכָה עַל אַלְבּוֹם שֶׁהִקְדִּישׁ לַכַּלְבָּה שֶׁלּוֹ, בְּיאַנְקָה. הַשָּׁנָה הוּא מוּעֲמָד בַּקָּטֶגוֹרְיָה „הַבִּיצוּעַ הַטּוֹב בְּיוֹתֵר בְּג׳ז".

הַגִּיטָרִיסְט גִּלְעָד הֶקְסֶלְמָן נוֹלַד בִּכְפַר סָבָא וְעָבַר לִניוּ יוֹרְק בְּ־2004, כְּדֵי לִלְמוֹד מוּזִיקָה. הוּא מוּעֲמָד פַּעֲמַיִים. פַּעַם אַחַת – בְּאוֹתָהּ קָטֶגוֹרְיָה שֶׁל פּוּגָץ׳, כְּלוֹמַר, שְׁנֵי הַיִּשְׂרְאֵלִים מִתְחָרִים זֶה בָּזֶה. וּפַעַם שְׁנִיָּיה – עַל שִׁיר שֶׁל הַזַּמֶּרֶת נִיקוֹל זוּרָאִיטִיס, שֶׁהִיא, דֶּרֶךְ אַגַּב, אִשְׁתּוֹ שֶׁל דָּן פּוּגָץ׳.

טֶקֶס הַגְּרָאמִי יִתְקַיֵּים בְּ־7 בְּפֶבְּרוּאָר 2027 בְּלוֹס אַנְגֶ׳לֶס. בְּיִשְׂרָאֵל אֶפְשָׁר יִהְיֶה לִצְפּוֹת בּוֹ בְּשָׁעָה 2:00 בַּלַּיְלָה.

מילון · Szószedet

לְפַרְסֵם (פּוּרְסְמוּ)	közzétenni (közzétették)	מוּעֲמָדוּת (מוּעֲמָדוּיוֹת)	jelölés (jelölések)	לַהֲקָה	együttes
חֵיל הָאֲוויר	légierő	לְהַקְדִּישׁ	ajánlani (vkinek)	בִּיצוּעַ	előadás
לְהִתְחָרוֹת	versenyezni	לִצְפּוֹת	nézni		

שאלות · Kérdések

1. מִי מוֹבִילָה בְּמִסְפַּר הַמּוּעֲמָדוּיוֹת?
2. עַל מָה זָכָה דָּן פּוּגָץ׳ בִּפְרַס גְּרָאמִי בְּ־2025?
3. לָמָּה כָּתוּב שֶׁשְּׁנֵי הַיִּשְׂרְאֵלִים מִתְחָרִים זֶה בָּזֶה?
4. מִי הִיא נִיקוֹל זוּרָאִיטִיס?

מדע

„קֶרַח־עַל”: קֶרַח יִשְׂרְאֵלִי חָזָק כְּמוֹ בֶּטוֹן

חוֹקְרִים מֵהָאוּנִיבֶרְסִיטָה הָעִבְרִית, בְּהַנְהָגַת פְּרוֹפֶ׳ עִידּוֹ בְּרֶסְלָבְסְקִי, יָצְרוּ חוֹמֶר חָדָשׁ: קֶרַח חָזָק מְאוֹד. הֵם קָרְאוּ לוֹ „בִּיוֹ־פַּיְיקְרִיט”.

אֵיךְ עוֹשִׂים אוֹתוֹ? מוֹסִיפִים לַמַּיִם סִיבִים זְעִירִים מִצְמָחִים. כְּשֶׁהַמַּיִם קוֹפְאִים, הַסִּיבִים יוֹצְרִים מִין רֶשֶׁת. הַחוֹקְרִים תִּכְנְנוּ גַּם חֶלְבּוֹן מְיוּחָד: צַד אֶחָד שֶׁלּוֹ נִדְבָּק לַקֶּרַח, וְהַצַּד הַשֵּׁנִי – לַסִּיבִים. הוּא עוֹבֵד כְּמוֹ דֶּבֶק.

הַתּוֹצָאָה: הַקֶּרַח הֶחָדָשׁ חָזָק פִּי 10 מִקֶּרַח רָגִיל – כִּמְעַט כְּמוֹ בֶּטוֹן. הוּא גַּם לֹא נִשְׁבָּר בְּבַת אַחַת: הוּא סוֹפֵג פִּי 70 יוֹתֵר אֲנֶרְגְּיָה לִפְנֵי שֶׁהוּא נִשְׁבָּר.

אוּלַי אֶפְשָׁר יִהְיֶה לִבְנוֹת מִמֶּנּוּ בְּאֵזוֹרִים קָרִים מְאוֹד, כְּמוֹ הַקּוֹטֶב הַצְּפוֹנִי וְהַקּוֹטֶב הַדְּרוֹמִי. כְּשֶׁלֹּא צְרִיכִים אוֹתוֹ, הוּא נָמֵס, וְלֹא נִשְׁאָרִים הֲרִיסוֹת. הַחוֹקְרִים אוֹמְרִים שֶׁזֶּה רַק שָׁלָב רִאשׁוֹן, וְצָרִיךְ עוֹד הַרְבֵּה בְּדִיקוֹת.

מילון · Szószedet

חוֹמֶר	anyag	זָעִיר (זְעִירִים)	apró	לְקַפּוֹא	megfagyni
רֶשֶׁת	háló	חֶלְבּוֹן	fehérje	בֶּטוֹן	beton
לִסְפּוֹג	elnyelni	קוֹטֶב	sark (földrajzi)		

שאלות · Kérdések

1. מָה עוֹשִׂים הַסִּיבִים כְּשֶׁהַמַּיִם קוֹפְאִים?
2. אֵיךְ עוֹבֵד הַחֶלְבּוֹן הַמְּיוּחָד?
3. מָה עוֹד מְיוּחָד בַּקֶּרַח הֶחָדָשׁ, חוּץ מֵהַחוֹזֶק?
4. אֵיפֹה אוּלַי יִבְנוּ מִמֶּנּוּ?

רְחוֹב רוֹמִי בָּעִיר הָעַתִּיקָה יִהְיֶה נָגִישׁ

תשובות למורה · Megoldások

1. בְּעוֹמֶק שֶׁל כְּ־60 סַנְטִימֶטֶר.
2. אֵילָה קַפִּיטוֹלִינָה.
3. בַּצַּד הַמִּזְרָחִי – הָאֲבָנִים הָעַתִּיקוֹת (רְצוּעָה שֶׁל מֶטֶר וָחֵצִי); בַּצַּד הַמַּעֲרָבִי – רִיצּוּף יָשָׁר וְחָלָק.
4. כְּשִׁשָּׁה קִילוֹמֶטְרִים.

„שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל”: סִידּוּר חָדָשׁ לִיַּהֲדוּת הוּנְגַּרְיָה

תשובות למורה · Megoldások

1. „שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל”; הָרַב זוֹלְט בָּאלָה.
2. הַמִּילִים הָעִבְרִיּוֹת בְּאוֹתִיּוֹת לָטִינִיּוֹת; הוּא עוֹזֵר לְמִי שֶׁעוֹד לֹא קוֹרֵא עִבְרִית הֵיטֵב.
3. לְזַכֵּר אַרְבַּעַת הַסָּבִים וְהַסָּבְתוֹת שֶׁל דֶּנֶשׁ בָּאן, שֶׁשָּׂרְדוּ אֶת הַשּׁוֹאָה.
4. בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּרְחוֹב רוּמְבָּךְ בְּבוּדָפֶשְׁט.

שָׁלוֹשׁ מָדַלְיוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּדָקָאר

תשובות למורה · Megoldások

1. שְׁבוּעַיִם; כְּ־2,650 סְפּוֹרְטָאִים צְעִירִים.
2. הַמִּתְאַגְרֵף אַרְטוּר פְּרוֹחְנָבְסְקִי, בְּאִיגְרוּף.
3. בְּהִתְעַמְּלוּת (זוּג מְעוֹרָב) וּבְשְׁחִיָּיה (200 מֶטֶר גַּב).
4. הַמָּקוֹם הָרְבִיעִי בְּרִיצַת 400 מֶטֶר מְשׁוּכוֹת.

בִּינָה מְלָאכוּתִית מְזַהָה סִיכּוּן לְאַלְצְהַיְימֶר

תשובות למורה · Megoldások

1. רוֹפְאִים מִבֵּית הַחוֹלִים בֵּילִינְסוֹן וְחוֹקְרִים מֵאוּנִיבֶרְסִיטַת אַרִיאֵל.
2. בְּמֵידָע מֵהַתִּיק הָרְפוּאִי: בְּדִיקוֹת דָּם רְגִילוֹת, מַחֲלוֹת שֶׁכְּבָר נִמְצְאוּ, גִּיל וְעוֹד.
3. עַל יוֹתֵר מִ־1.6 מִילְיוֹן תִּיקִים.
4. כִּי אָז יֵשׁ הִזְדַּמְּנוּת לְהָאֵט אֶת הִתְקַדְּמוּת הַמַּחֲלָה.

שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים מוּעֲמָדִים לִפְרַס גְּרָאמִי

תשובות למורה · Megoldások

1. הַזְמָרֶת RAYE, עִם 11 מוּעֲמָדוּיוֹת.
2. עַל אַלְבּוֹם שֶׁהִקְדִּישׁ לַכַּלְבָּה שֶׁלּוֹ, בְּיַאנְקָה.
3. כִּי שְׁנֵיהֶם מוּעֲמָדִים בְּאוֹתָהּ קָטֶגוֹרְיָה – „הַבִּיצוּעַ הַטּוֹב בְּיוֹתֵר בְּגַ׳ז".
4. זַמָּרֶת, אִשְׁתּוֹ שֶׁל דָּן פּוּגָ׳; הֶקְסָלְמָן מוּעֲמָד עַל שִׁיר שֶׁלָּהּ.

„קֶרַח־עַל": קֶרַח יִשְׂרְאֵלִי חָזָק כְּמוֹ בֶּטוֹן

תשובות למורה · Megoldások

1. הֵם יוֹצְרִים מִין רֶשֶׁת.
2. צַד אֶחָד שֶׁלּוֹ נִדְבָּק לַקֶּרַח וְהַצַּד הַשֵּׁנִי לַסִּיבִים – כְּמוֹ דֶּבֶק.
3. הוּא לֹא נִשְׁבָּר בְּבַת אַחַת; הוּא סוֹפֵג פִּי 70 יוֹתֵר אֵנֶרְגְיָה.
4. בְּאֵזוֹרִים קָרִים מְאוֹד, כְּמוֹ הַקּוֹטֶב הַצְּפוֹנִי וְהַקּוֹטֶב הַדְּרוֹמִי.

ירושלים

רחוב רומי בן 1,900 שנה יונגש לכיסאות גלגלים

לראשונה ייעשה רחוב מן התקופה הרומית בעיר העתיקה בירושלים נגיש לכיסאות גלגלים ולעגלות תינוק. מדובר ברחוב הנוצרים, שאבני הריצוף המקוריות שלו נחשפו כ־60 סנטימטרים מתחת לפני הרחוב של ימינו. האבנים הונחו בסביבות שנת 135 לספירה, כשירושלים נבנתה מחדש כעיר רומית בשם איליה קפיטולינה.

האתגר הוא לשמור על העבר בלי לוותר על צורכי ההווה. לפני שמפרקים את הריצוף, כל אבן ממוספרת, נמדדת ומתועדת במקום. רשות העתיקות מיפתה 50 אבני ריצוף, וכמחציתן נמצאות במצב שימור מורכב; על גורלה של כל אבן – החזרה לרחוב או אחסון במחסן – יוחלט רק לאחר בדיקה. האבנים המקוריות יונחו מחדש בצדו המזרחי של הרחוב, ברצועה ברוחב של כמטר וחצי, ואילו בצדו המערבי ייסלל ריצוף ישר וחלק.

את הפרויקט מוביל המשרד הממשלתי לענייני ירושלים, יחד עם מחלקת הנגישות של עיריית ירושלים, רשות העתיקות והחברה לפיתוח מזרח ירושלים (פמ"י). מאז שהחלה הנגשת העיר העתיקה הונגשו כשישה קילומטרים של סמטאות, בשטח של כקילומטר רבוע בתוך החומות. מנכ"ל המשרד, שמעון אלבום, אמר שהמטרה היא להפוך את ירושלים ל„עיר הנגישה ביותר בעולם", וראש העיר משה ליאון הוסיף כי במקום בעל עומק היסטורי כזה „מוטלת עלינו החובה" לדאוג שההיסטוריה תהיה פתוחה ונגישה לכולם, גם לאנשים עם מוגבלות.

מילון · Szószedet

לְהַנְגִישׁ	akadálymentesíteni	לְמַפּוֹת (מִיפְתָה)	feltérképezni	לְתַעֵד	dokumentálni
שִׁימוּר	állagmegóvás	לְפָרֵק	szétszedni	לְוַותֵּר עַל	lemondani
מְנַכ"ל	vezérigazgató	חוֹבָה	kötelesség		

שאלות · Kérdések

1. מה עושים בכל אבן לפני שמפרקים את הריצוף?
2. מה גילתה רשות העתיקות כשמיפתה את האבנים, ומה ייעשה בעקבות זה?
3. אילו גופים שותפים לפרויקט?
4. לדיון: האם נכון להזיז אבנים עתיקות כדי שכולם יוכלו לעבור ברחוב? נמקו.

כאן בבודפשט

„חבל הצלה, גשר ומצפן”: סידור חדש ליהדות הונגריה

לראשונה מזה יותר מחצי מאה הוציא מזסיהים, איגוד הקהילות היהודיות בהונגריה, סידור תפילה חדש: „שומר ישראל”. הסידור, שתורגם להונגרית בידי הרב זולט באלה ויצא לאור במימון האיגוד, מוצג כאבן דרך בחיים הדתיים של היהדות הנאולוגית בהונגריה. מלבד הנוסח העברי והתרגום ההונגרי, הוא כולל גם תעתיק פונטי באותיות לטיניות, שנועד להקל על מי שאינו שולט בקריאה בעברית לעקוב אחר התפילה בציבור.

לצד המהדורה הרגילה יצאה לאור גם „מהדורת משפחת באן”, בכריכה שונה, המיועדת לתלמידי בתי הספר היהודיים – בהם תלמידי בית הספר על שם שנדור שייבר. את המהדורה מימן דנש באן, היועץ הבכיר ונציג קרן רונלד ס. לאודר בהונגריה, שהקדיש אותה לזכר ארבעת סביו וסבותיו, ניצולי השואה. „הסידור הוא יותר מספר”, כתב באן בהקדמה. „הוא חבל הצלה, גשר ומצפן”.

את שני הסידורים הציגו יחד מזסיהים ובית הספר לאודר יבנה בערב חגיגי בבית הכנסת ברחוב רומבך, שנקבע ליום שלישי, 17 בנובמבר. בתוכנית נקבעה שיחת שולחן עגול עם ראשי הקהילה, רבנים ומחנכים – בהם נשיא מזסיהים, פרופ׳ אנדור גרוס – על משמעותה של התפילה היהודית, הסידור החדש, המסורת הנאולוגית, חינוך הדור הצעיר והאחריות הקהילתית.

מילון · Szószedet

אֶבֶן דֶּרֶךְ	mérföldkő	נוּסָח	szöveg, rítus	לִשְׁלוֹט בְּ־	jól tudni
לְמַמֵּן	finanszírozni	לְהַקְדִּישׁ	ajánlani (vkinek)	הַקְדָּמָה	előszó
נִיצוֹל (נִיצוֹלֵי) שׁוֹאָה	holokauszt-túlélő	אַחֲרָיוּת	felelősség		

שאלות · Kérdések

1. מדוע הסידור החדש מוצג כ„אבן דרך”?
2. מה מבדיל בין שתי המהדורות של הסידור?
3. על אילו נושאים תוכננה שיחת השולחן העגול?
4. לדיון: באן כתב שהסידור הוא „חבל הצלה, גשר ומצפן”. למה, לדעתכם, התכוון בכל אחת משלוש המילים?

ספורט

שלוש מדליות לישראל באירוע האולימפי הראשון באפריקה

אחרי שבועיים של תחרויות ננעלו ב־13 בנובמבר משחקי הנוער האולימפיים „דקאר 2026" – המשחקים הרביעיים מסוגם, והאירוע האולימפי הראשון אי פעם שנערך ביבשת אפריקה. כ־2,650 ספורטאים צעירים התחרו ביותר מ־150 מקצים, ב־25 ענפי ספורט, בדקאר, בדיאמניאדיו ובסאלי.

משלחת ישראל מנתה 26 איש: 11 ספורטאים – שישה בנים וחמש בנות – תשעה מאמנים ואנשי מקצוע ושישה אנשי הנהלה. הם התחרו בשמונה ענפים: חץ וקשת, התעמלות מכשירים, אתלטיקה, אגרוף, סיוף, ג׳ודו, שיט ושחייה. המתאגרף ארטור פרוחנבסקי, בן 17, ניצח בחצי הגמר 5:0, הגיע לגמר במשקל עד 65 ק״ג והביא את מדליית הכסף. מדליות ארד הוסיפו אופיר שמואלי ותומר תירוש, בתחרות הזוגות המעורבים בהתעמלות, ואופיר שמחה, בשחיית 200 מטר גב.

לצד המדליות העפילו הספורטאים הישראלים לשבעה גמרים, קבעו שיאים אישיים ואף שיא ישראלי חדש בהתעמלות מכשירים. הרצה הילה ורסנו הייתה קרובה למדליה: היא סיימה במקום הרביעי בגמר 400 מטר משוכות בתוצאה 1:00.19. „אנחנו גאים בספורטאים ובצוות של משלחת דקאר 2026!", סיכם הוועד האולימפי בישראל.

מילון · Szószedet

לְהִינָּעֵל (נִנְעֲלוּ)	bezárulni (bezárultak)	מִקְצֶה	versenyszám	יַבֶּשֶׁת	kontinens
שִׂיא	csúcs, rekord	לְסַכֵּם	összegezni	לִמְנוֹת (מָנְתָה)	számlálni (… főből állt)
לְהַעְפִּיל	feljutni	לְהַחְמִיץ	elszalasztani		

שאלות · Kérdések

1. מדוע „דקאר 2026" נחשב לאירוע היסטורי?
2. ממי הורכבה משלחת ישראל?
3. אילו הישגים השיגה המשלחת מלבד המדליות?
4. לדיון: מה חשוב יותר במשחקי נוער – המדליות או המפגש עם צעירים מכל העולם?

רפואה

לזהות אלצהיימר שנים מראש – מבדיקות דם שגרתיות

צוות של רופאים ממרכז רפואי בילינסון של שירותי בריאות כללית בפתח תקווה וחוקרים מאוניברסיטת אריאל פיתח מודל של בינה מלאכותית, המסוגל להעריך את הסיכון לפתח מחלת אלצהיימר שנים לפני שמופיעים תסמינים. את המחקר יזם ד״ר אמיר גליק, מנהל השירות לנוירולוגיה קוגניטיבית בבילינסון, יחד עם שלושה חוקרים מהמחלקה להנדסת תעשייה וניהול באוניברסיטת אריאל.

החידוש הוא בחומר הגלם: המודל אינו נזקק, בשלב הראשון, לבדיקות הדמיה יקרות של המוח או להליכים פולשניים. הוא מסתמך על נתונים שכבר קיימים ברשומה הרפואית הממוחשבת – תוצאות של בדיקות דם שגרתיות, אבחנות קודמות ונתונים דמוגרפיים. החוקרים אימנו מודלים של למידת מכונה על מאגרי המידע הגדולים של כללית, וגילו שסמנים הקשורים לסיכון למחלה מופיעים ברשומות השגרתיות עוד לפני שהיא מתגלה. לאחר מכן נבחן המודל על יותר מ־1.6 מיליון רשומות רפואיות מישראל ומארצות הברית.

מדוע זה חשוב? אלצהיימר עשוי להתפתח במוח 15 עד 20 שנה לפני שמופיעים סימנים הנראים לעין. „אבחון מוקדם הוא קריטי, משום שהוא יוצר הזדמנות להאט את התקדמות המחלה", הסביר ד״ר גליק. עם זאת, יש לזכור שמדובר בכלי להערכת סיכון ולא באבחנה: הוא נועד לסייע לרופאים לזהות את מי כדאי לבדוק לעומק – ולא להחליף אותם.

מילון · Szószedet

לְנַבֵּא	előre jelezni	שִׁגְרָתִי	rutin-, szokásos	תַּסְמִין (תַּסְמִינִים)	tünet (tünetek)
הַדְמָיָה	képalkotó vizsgálat	פּוֹלְשָׁנִי	invazív	רְשׁוּמָה	nyilvántartás
לְאַמֵּן מוֹדֶל	modellt tanítani	לְמִידַת מְכוֹנָה	gépi tanulás		

שאלות · Kérdések

1. במה שונה המודל החדש מדרכי בדיקה אחרות?
2. כיצד אומן ונבחן המודל?
3. מדוע מדגישים שהמודל אינו קובע אבחנה?
4. לדיון: האם הייתם רוצים לדעת שנים מראש שאתם בסיכון למחלה? נמקו.

מוזיקה

שני ישראלים באותה קטגוריה בגראמי

רשימת המועמדים לפרסי הגראמי של 2027, שפורסמה ב־16 בנובמבר, מובלת בידי הזמרת RAYE, עם 11 מועמדויות. אך מאזיני ג׳ז בישראל גילו בה הפתעה מקומית – שני מוזיקאים ישראלים מופיעים באותה קטגוריה, „ביצוע הג׳ז הטוב ביותר", ולמעשה מתחרים זה בזה.

המתופף דן פוגץ׳, יליד רעננה ובוגר להקת חיל האוויר, כבר אינו זר לטקס: ב־2025 זכה בפרס על האלבום Bianca Reimagined, שהקדיש לזכר ביאנקה, כלבה שאימץ בניו יורק. הפעם הוא מועמד על ביצוע לשיר I Get Along Without You Very Well, וזו המועמדות החמישית שלו. מולו מתמודד הגיטריסט גלעד הקסלמן, יליד כפר סבא (1983), שהיגר לניו יורק ב־2004 בזכות מלגת לימודים. הקסלמן מועמד פעמיים: גם בקטגוריית הג׳ז וגם בקטגוריית „ביצוע הפופ הקולי המסורתי הטוב ביותר", על חלקו בשיר All That's Left של הזמרת ניקול זוראיטס – רעייתו של פוגץ׳, שמועמדת אף היא בקטגוריית הג׳ז.

בקטגוריה מתמודד גם הבסיסט האמריקאי כריסטיאן מקברייד. טקס הגראמי ייערך ב־7 בפברואר 2027 בלוס אנג׳לס, והשידור המרכזי יתחיל בישראל בשתיים לפנות בוקר. בעבור מוזיקת הג׳ז הישראלית, שלא מעטים מכוכביה חיים ויוצרים בניו יורק, עצם המועמדות היא כבר הישג מרשים.

מילון · Szószedet

לְהוֹבִיל	vezetni (a listát)	לֹא זָר לְ-	nem idegen (számára)
לְהִתְמוֹדֵד	megmérkőzni	לְהַגֵּר	kivándorolni
רַעְיָה	feleség	הֶישֵּׂג מַרְשִׁים	lenyűgöző eredmény
לְאַמֵּץ	örökbe fogadni	מִלְגָה	ösztöndíj

שאלות · Kérdések

1. מה מיוחד בקטגוריית „ביצוע הג׳ז הטוב ביותר" השנה?
2. מה מספרת הכתבה על הרקע של כל אחד מהמוזיקאים?
3. באילו שתי קטגוריות מועמד הקסלמן?
4. לדיון: מה, לדעתכם, מושך מוזיקאים ישראלים צעירים לעבור לחו״ל – ומה הם עשויים להפסיד בכך?

מדע

„קרח־על” ירושלמי: חזק כמעט כמו בטון

חוקרים מהפקולטה לחקלאות, מזון וסביבה של האוניברסיטה העברית, בהובלת פרופ׳ עידו ברסלבסקי, פיתחו קרח מחוזק שזכה לשם „ביו־פייקריט”. לתערובת של מים וננו־גבישים של תאית, המופקים מצמחים, הוסיפו החוקרים חלבון „בימרי” שתוכנן במעבדה: קצה אחד שלו נצמד לקרח, והקצה האחר – לתאית. בזמן ההקפאה יוצרים סיבי התאית רשת תלת־ממדית, והחלבון מעגן אותה לקרח כמו דבק מולקולרי.

התוצאות מרשימות: בלחיצה החומר חזק פי 10 מקרח רגיל, ובכך מתקרב לחוזקו של בטון רגיל, והוא סופג פי 70 יותר אנרגיה לפני שהוא נשבר. „במקום להתנפץ בבת אחת, החומר יכול לספוג הרבה יותר אנרגיה ולהתעוות בהדרגה”, הסביר ברסלבסקי. הרעיון אינו חדש: במלחמת העולם השנייה הציע הממציא הבריטי ג׳פרי פייק לבנות מקרח מעורב בעיסת עץ או צף, שיגן על שיירות מפני צוללות. החומר נקרא „פייקריט” על שמו, אך התוכנית נזנחה.

החוקרים רואים בחומר החדש חלופה ידידותית לסביבה לבנייה באזורי הקוטב – למשל דרכי קרח ומחנות עונתיים – שם הובלת בטון ופלדה יקרה וקשה. ייצור בטון הוא מקור גדול לפליטות פחמן, ואילו מבנה מקרח פשוט נמס כשאין בו עוד צורך, בלי להשאיר הריסות. ברסלבסקי אף העלה את האפשרות לחזק כך את הקרח של מאדים ולבנות ממנו מחסות, אך הודה: „אנחנו רחוקים מלבדוק את זה”. בשלב הבא ייבדק אם החומר עומד בקור עמוק יותר ובהקפאות והפשרות חוזרות, וכדי שיגיע לשימוש רחב יהיה צריך להוזיל את ייצור החלבון.

מילון · Szószedet

מְחוּזָק	megerősített	תָּאִית	cellulóz	לְעַגֵּן	rögzíteni
לְהִתְנַפֵּץ	szilánkokra törni	לְהִתְעַוּוֹת	deformálódni	שַׁיָּרָה	konvoj
לִזְנוֹחַ (נִזְנְחָה)	felhagyni vele	פְּלִיטוֹת פַּחְמָן	szén-dioxid-kibocsátás		

שאלות · Kérdések

1. מאילו שלושה רכיבים עשוי „ביו־פייקריט”, ומה תפקידו של כל אחד?
2. במה שונה דרך השבירה של החומר החדש מזו של קרח רגיל?
3. מה היה פרויקט ה„פייקריט” במלחמת העולם השנייה?
4. לדיון: האם, לדעתכם, חומרים „נעלמים” כמו קרח יכולים להחליף בטון? איפה כן ואיפה לא?

רחוב רומי בן 1,900 שנה יונגש לכיסאות גלגלים

תשובות למורה · Megoldások

1. ממספרים אותה, מודדים אותה ומתעדים אותה במקום.
2. שבמחצית מ־50 האבנים נמצאות במצב שימור מורכב; על כל אבן יוחלט לאחר בדיקה אם תחזור לרחוב או תאוחסן.
3. המשרד הממשלתי לענייני ירושלים, מחלקת הנגישות של העירייה, רשות העתיקות והחברה לפיתוח מזרח ירושלים (פמ"י).
4. תשובה פתוחה.

„חבל הצלה, גשר ומצפן": סידור חדש ליהדות הונגריה

תשובות למורה · Megoldások

1. זה הסידור החדש הראשון של מזסיהים מזה יותר מחצי מאה, והוא נועד לחזק את התפילה בציבור ואת העברת המסורת לדור הצעיר.
2. „מהדורת משפחת באן" מיועדת לתלמידי בתי הספר היהודיים, יש לה כריכה שונה, והיא מוקדשת לזכר סביו וסבותיו של דנש באן.
3. משמעות התפילה היהודית, הסידור החדש, המסורת הנאולוגית, חינוך הדור הצעיר והאחריות הקהילתית.
4. תשובה פתוחה.

שלוש מדליות לישראל באירוע האולימפי הראשון באפריקה

תשובות למורה · Megoldások

1. זה האירוע האולימפי הראשון שנערך ביבשת אפריקה.
2. מ־26 איש: 11 ספורטאים (שישה בנים וחמש בנות), תשעה מאמנים ואנשי מקצוע ושישה אנשי הנהלה.
3. שבעה גמרים, שיאים אישיים ושיא ישראלי חדש בהתעמלות מכשירים.
4. תשובה פתוחה.

לזהות אלצהיימר שנים מראש – מבדיקות דם שגרתיות

תשובות למורה · Megoldások

1. הוא אינו נזקק בשלב הראשון להדמיות מוח יקרות או להליכים פולשניים, אלא מסתמך על נתונים שגרתיים מהרשומה הרפואית.
2. אומן על מאגרי המידע הגדולים של כללית, ונבחן על יותר מ־1.6 מיליון רשומות מישראל ומארצות הברית.
3. כי הוא כלי להערכת סיכון, שנועד לעזור לרופאים להחליט את מי לבדוק לעומק – ולא להחליף אותם.
4. תשובה פתוחה.

שני ישראלים באותה קטגוריה בגראמי

תשובות למורה · Megoldások

1. מועמדים בה שני ישראלים – פוגץ׳ והקסלמן – וגם ניקול זוראיטיס, רעייתו של פוגץ׳; כולם מתחרים זה בזה.
2. פוגץ׳: יליד רעננה, בוגר להקת חיל האוויר, זוכה גראמי ב־2025, מועמדות חמישית. הקסלמן: יליד כפר סבא (1983), היגר לניו יורק ב־2004 במלגת לימודים.
3. „ביצוע הג׳ז הטוב ביותר" ו„ביצוע הפופ הקולי המסורתי הטוב ביותר".
4. תשובה פתוחה.

„קרח־על" ירושלמי: חזק כמעט כמו בטון

תשובות למורה · Megoldások

1. מים (קרח), ננו־גבישים של תאית מצמחים שיוצרים רשת, וחלבון בימרי שמחבר את הרשת לקרח כמו דבק.
2. במקום להתנפץ בבת אחת, הוא סופג הרבה יותר אנרגיה (פי 70) ומתעוות בהדרגה.
3. ג׳פרי פייק הציע לבנות מקרח מעורב בעיסת עץ אי צף שיגן על שיירות מפני צוללות; התוכנית נזנחה.
4. תשובה פתוחה.

פינת הקטנטנים · A legkisebbeknek

הדפסה

אוֹצָר קָטָן בַּטִּיּוּל

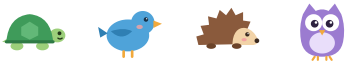

שְׁלוֹשָׁה יְלָדִים מִכִּיתָּה ד׳ יוֹצְאִים לְטִיּוּל בְּהָרֵי יְרוּשָׁלַיִם.

פִּתְאוֹם הֵם רוֹאִים מַטְבֵּעַ קָטָן בָּאֲדָמָה.

זֶה מַטְבֵּעַ עַתִּיק – בֶּן כְּ־1,900 שָׁנָה!

הַיְלָדִים לֹא לוֹקְחִים אוֹתוֹ הַבַּיְתָה.

הֵם נוֹתְנִים אוֹתוֹ לַמְּבוּגָרִים, וּמוֹמְחִים יִבְדְּקוּ אוֹתוֹ.

מילים · Szavak

מַטְבֵּעַ	érme	טִיּוּל	kirándulás	עַתִּיק	nagyon régi, ősi
אֲדָמָה	föld, talaj				

פעילות · Feladat

הַיְלָדִים מָצְאוּ מַטְבֵּעַ? כֵּן / לֹא

צַיְּרוּ מַטְבֵּעַ מִשֶּׁלָּכֶם – עִם צִיּוּר וְעִם מִסְפָּר! ✏️

מקור: The Jerusalem Post, 17.11.2026 – תלמידי כיתה ד' מצאו מטבע בן 1,900 שנה בטיול בסטף

© IvritNews4U.com · מותר להדפיס לשימוש בכיתה, עם ציון המקור